

ДОКЛАД

Относно наблюдение на Съвета за електронни медии върху отделни предавания за наличие на информация, свързана с личния живот и личната неприкосновеност, при отразяване на инцидента със състезателката по художествена гимнастика Цветелина Стоянова

Параметри и обхват: Наблюдението е фокусирано върху медийното съдържание, свързано с инцидента със състезателката по художествена гимнастика Цветелина Стоянова, в програмите на търговските доставчици на медийни услуги – Нова телевизия, БТВ и в програмата на националния обществен доставчик БНТ 1. Целта на мониторинга е да проследи спазени ли са изискванията на Закона за радиото и телевизията, свързани с личния живот и личната неприкосновеност при отразяването на случая, съществува ли риск от вторична виктимизация, спазени ли са стандартите на журналистическата етика или медиите минаха отвъд професионалните норми чрез превръщането на една лична трагедия в сензация. Експресният мониторинг включва централните информационни емисии на 14.06.2016 г. и сутрешните блокове на 15.06.2016 г.

Аргументация и правна рамка: Правото на неприкосновеност на личния живот стои в основата на човешкото достойнство и други ключови ценности като свободата на словото. То е изрично прогласено както в международните инструменти за защита на човешките права, така и в конституциите на повечето държави. Във връзка с гарантиране и защитата на човешкото достойнство, българското законодателство постановява основни принципи с отношение към правата на гражданите. Тези принципи са скрепени с текстовете в Конституцията на РБ и намират съответното отражение и в Закона на радиото и телевизията - чл. 16, ал. 1 (доставчиците на медийни услуги не могат да създават и предоставят за разпространение предавания, съдържащи информация за личния живот на гражданите, без тяхно съгласие) и принципа на чл. 10, ал. 1, т. 4 – “защита на личната неприкосновеност на гражданите”. В допълнителни разпоредби на ЗРТ (Загл. изм. - ДВ, бр. 12 от 2010 г.) в § 1, точка 21 определението е следното: **"Личен живот" е животът на човек в семеен, здравен и сексуален аспект.**

Темата за личния живот и личната неприкосновеност е обект и на саморегулационни механизми чрез спазването на професионални стандарти:

2.3.1. Уважаваме неприкосновеността на личния живот на всеки;

2.3.3. Няма да засилваме мъката на хората, попаднали в беда или пострадали от престъпление, и ще съобщаваме такива информации със съчувствие и сдържаност;

2.3.4. Ще уважаваме желанието на хората да не бъдат безпокоени в скръбта си;

2.3.5. Само особено важен обществен интерес може да оправдае намесата на медиите в личния и семейния живот;

2.8.1. При съобщаване за самоубийства, ще избягваме да огласяваме подробности за начина, по който са извършени, за да ограничим риска от подражание.

Освен това, личният живот е достъпен за медиите при определени условия – наличие на обществен интерес, съгласие от страна на личността и др. В този смисъл, обикновеното любопитство и създаването на сензации чрез фиксиране върху лична трагедия не оправдават намесата в личния живот. Още повече, че аудиовизуалните медии оказват много по-силен ефект върху аудиторията, особено ако разпространената информация в звук и образ съдържа съвкупност от елементи, които разкриват в пълна степен личния живот на хората с подробности за здравословното и семейното им състояние, което по никакъв начин не обслужва обществения интерес, а напротив – създава предпоставки за любопитство и предизвикват интереса на публиката към още подробности.

Изводи:

1. Налице е преекспониране на темата при **Б ТВ и НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ**. Фиксирането върху личната драма, множеството включвания от болницата и мястото на инцидента, запълването на информационното време на целия сутрешен блок в двете програми на 15.06.2016 г., граничат със сензация. По този начин медиите преминават границата на нормалните човешки взаимоотношения и оставят впечатление, че се спекулира с лична трагедия.
2. Разпространеното медийно съдържание не е в полза на обществения интерес, а напротив – създава предпоставки за любопитство и предизвиква интереса на публиката към още подробности. Новината за трагичния инцидент е на първо място в наблюдаваните емисии новини и спортните емисии новини (БНТ 1, БТВ и НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ) и заема голяма, даже основна част, от ефирното време в сутрешните блокове (в **БТВ и НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ** е основна тема).
3. **Б ТВ и НОВА ТЕЛЕВИЗИЯ** разпространяват подробности около инцидента и личността на младото момиче, които може да се възприемат като аспекти, свързани със семейния ѝ живот и здравния ѝ статус. В този смисъл, наблюдението констатира, че са налице данни за нарушение на чл. 16, ал. 1 от Закона за радиото и телевизията (ДМУ не могат да създават и предоставят за разпространение предавания, съдържащи информация, свързана с личния живот гражданите, без тяхно съгласие). Независимо от факта, че тези данни са разкрити от събеседниците в студиото или включени по телефона, въпросите на журналистите подтикват към определени отговори. **БНТ1** предоставя за разпространение информация (в емисии новини и сутрешен блок), която е максимално щадяща личния ѝ живот, както и този на близките и роднините. В радиопрограмите **ХОРИЗОНТ, ДАРИК РАДИО БЪЛГАРИЯ и РАДИО ФОКУС** информацията за инцидента се поднася концентрирано и в рамките на информационните емисии новини, без да се навлиза в личното пространство.
4. Навлизането в личния живот на младото момиче и спекулациите около инцидента не са съотнесими към стандартите на журналистическата етика. Излъченото медийно съдържание носи риск от вторична виктимизация на близките на момичето. Нарушени са изискванията на Етичния кодекс, цитирани по-горе.

Без да е категорично потвърдена версията за опит за самоубийство от официалните власти, медиите формулират тази теза. В тази връзка припомняме, че през март 2013 година Съветът за електронни медии излезе с декларация след заседание, на което разгледа доклад за дейността на доставчици на телевизионни услуги за зачестилите случаи на протест под формата на самозапалване и самонанасяне на телесни повреди.

В подобни случаи, когато има съмнения за опит за самоубийство или самоубийство, най-сериозният проблем остава опасността журналистическата интерпретация при такива инциденти да се превърне в пример за подражание, а медийното отразяване да подтикне към продължаването ѝ. Още тогава СЕМ се обърна към българските медии, „в чието чувство за отговорност вярваме, при отразяването на гражданските протести, без да подценяват правото на информация и в рамките на редакционната си независимост, да се грижат за живота и здравето на гражданите като право, преди всяко друго човешко право.”

Здравните власти тогава излязоха със становище, че суицидното поведение представлява проблем с нарастваща значимост в противоречие на духовните, нравствените и обществените ценности и една част от този проблем е свързан с медийното представяне.

В заключение: В търсене на информация и данни за пълно, точно и обективно представяне на фактите и събитията не трябва да се пренебрегва етичното задължение на медиите да не причинява излишна тревожност и мъка както на потърпевшите близки, така и на обществото като цяло. Правото на медиите да информират е заложено в член 10 (1) от Закона за радиото и

телевизията и то е фиксирано едновременно с принципа, гарантиращ защитата на личната неприкосновеност. Гарантиране на неприкосновеността на личността и личния живот не може да бъде пренебрегвано в желанието за постигане на висок рейтинг и печелене на аудитория.

В ретроспекция:

Още в началото на 2013 г. темата за автосуицидността и медиите започна да се дискутира на професионални форуми с представители на медиите и на здравното министерство. На тези срещи се подчерта, че освен институциите и предприеманите от тях мерки, важна роля в справянето с проблема имат и медиите. Целта на дискусиите беше не да се налага цензура на журналистите, а да се положи началото на разговор как журналистиката може да помогне за намаляване на проявите на автодеструктивно поведение. Посочено беше, че този дебат трябва да се състои вътре в самото журналистическо съсловие, което да изработи свои регулации, както в редица други европейски държави. В някои страни са приети етични кодекси на журналисти, съдържащи правила за отразяване на подобни събития. Към момента подобен кодекс няма изготвен и въведен.

Според заключенията на международни здравни и медийни експерти, сензационното поднасяне на новините за суицидни прояви крие сериозен риск и най-вече изнасянето на насочващи детайли около начина на самоубийство, снимки на посегналите на живота си и др. Детайлното медийно отразяване на случаите на самоубийства води до завишаване на броя им - това сочиха данните на Националния център за обществено здраве и анализи по повод тези срещи. Изрази се мнение, че по отношение на медиите, когато ситуацията бъде представена ясно, кратко и обективно, има много по-голям структуриращ ефект и много по-голям предпазващ ефект за хората, които са в кризисна ситуация.

Съгласно извадка от методичен материал, издаден от Националния център по опазване на общественото здраве към МЗ, в рамките на Националната програма за профилактика на самоубийствата; Световна здравна организация – Женева, 2000 г.: **Какво да не се прави:**

- Да не се публикуват снимки или бележки на лицата, извършили самоубийство.
- Да не се публикуват специфични подробности за използвания способ.
- Да не се дават опростени причини.
- Да не се възхваляват самоубийствата и да не се прави сензация от тях.
- Да не се използват религиозни или културални стереотипи.
- Да не се предопределят отговорността.